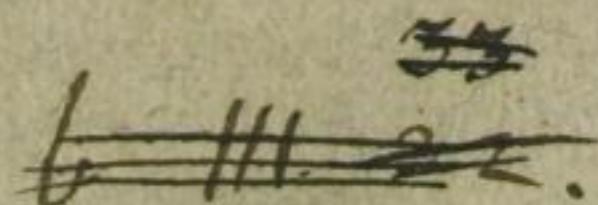

RECTOR
ACADEMIAE WITTEBERGENSIS
D. CHRISTIANVS
FRIDERICVS
BAVER
S. S. THEOLOGIAE PROFESSOR PVBLICVS
ORDINARIVS ET ALVMN. REGIO-ELECT.
EPHORVS

CIVIBVS ACADEMICIS
SACRA PASCHALIA
PIO RITV CELEBRANDA
INDICIT.

Coll. diss. A
144, 30

A. 144(30)

DE
E R R O R E
HERRNHVTHIANORVM
IN DOCTRINA
DE DEO PATRE CREATORE COELI
ET TERRAE.
III.

Promissi nostri memores, ad veteris testamenti tabulas properabimus, et ex his testimonia diuina, quibus DEO PATERI summum creationis opus adseritur, contra Herrnhuthianos porro certatur, studiose colligemus. In his primum locum teneat oraculum Aguris sapientis, quod in Proverbiorum Salomonis capite XXX. v. 4. legitur, et, ad b. SCHMIDII versionem latinam, hunc in modum fluit: *Quis ascendit coelum et descendit? quis collegit spiritum in pugillos suos? quis ligavit aquas in ueste? quis constituit omnes fines terrae? quod no-*

E 2

men

Bibl. Critic.
Angl. tom. II.
p. 2017.

men eius? et quod nomen filii eius? si nouisti. Multa, et ea plane diuina, summa, atque egregia sunt, quae his verbis continentur, digna quidem prolixiori, quam nostri circuli patiuntur, commentatione. Clarissime affirmat sanctus vates pluralitatem personarum in diuina essentia, maxime Patris et filii in hac existentiam, ut miremur, contra incredulos Iudeos hoc effatum saepius, ac fieri solet, non vrgeri. Etsi enim misera et caeca plebs, more solito, effugia quaerat, tamen, iudice CLARIO, nihil afferat, quod neruos habeat. Homini Christiano dubium est nullum, Agurem, mysterii sanctissimae Triados concium, loqui de DEO, qui filium genuit, qui ab hac filii generatione aeterna nomen Patris habet. Etenim credentes, tempore veteris instrumenti, non latuisse patrem Deum, hoc Aguris eloquium satis superque comprobat, quicquid etiam Zinzendorfius comes ogganniat. Sed missis his et aliis, ad vnum hoc, quod de constitutione finium terrae nunc profert, attendamus. *Quis constituit omnes fines terrae?* בְּלִי קָוִים אֶרְצֵי אַבְשִׁי אֶרְצֵי AQVILA et SYMMACHVS: τις εστιν πάντα τα περιτα της γης. VVLGATA: quis fuscitauit terminos terrae. IVNIVS et TREMELLIVS: quis stabiliuit ullos terrae fines. Quae de finibus terrae alibi disputari solent, num, scilicet, ex erronea vulgi opinione, an κατ' οψιν, a sacris scriptoribus nominentur, huius loci non est, vt copiose dispiciamus. Sufficit, constitutionem finium terrae, respicere opus creationis, ipsamque creationem, per μοδυναμαν, indicare. Crea-re, et fines terrae ponere, aequipollent. Quod Agur dicit, *constituere fines terrae*, Esaias propheta nominat, *creare fines terrae*: בָּזֹא קָצֹת הָאָרֶץ, Esa. XL, 28. Laudatur itaque ab Agure, et tanquam stupendum opus celebratur determinatio finium terrae, omnem captum hominis longissime

gissime superans, quia non nisi a praepotente creatore uniuersi huius effici potuit. Eodem fere modo, quo Deus ad Hiobum: *Vbi eras fundante me terram? expone, si ea eruditio-*ne es. *Quis ei dimensiones adhibuit, si nosti? quis in eam regulam intendit.* Hiob. XXXVIII, 4. 5. Quae scrip-
tores Talmudici de tabernaculi erectione, et AVGVSTI-
NVS de propagatione euangelii per omnes terrae fines,
ad verba Aguris attulerunt, notante b. CALOVIO, fide Calou. bibl.
carent, et *ασκοπως* dicta sunt, teste textus connexione. illustr. Tom.
Sed, cui tribuit Agur creationem. *Quis est, qui omnes*
terrae limites posuit, decrevit, stabiliuit. *Hic, qui fili-
um habet, id est, DEVS pater.* מה-שָׁמֹי וּמָה-שְׁמַד-בָּנָו
Quod nomen eius? et quod nomen filii eius? interrogat propheta. Nomen scire vult huius, qui limites terrae ordinavit: Nec hoc solum, sed et filii eiusdem, qui ter-
ram creauit. Quid itaque clarius esse potest, quam,
quod DEO patri opus creationis ab Agure attribuatur.
His verbis, inquit CALOVIVS, apertissime rerum omnium l. e.
*creatori, conseruatori, et gubernatori Filium tribuit, eius-
demque nomen et notitiam, pariter captum omnem ratio-
nis nostrae longissime transcendere, nec a quoquam nomen,*
boc est, naturam et attributa eius, satis explicari posse, docet.
Fingamus, filium fuisse solum creatorem, qui, ut volunt Herrnhuthiani, patre vel dormiente, vel paullulum auxili-
ante, omnia produxit, profecto Agur non de filio, sed de patre huius filii quaesiuisset, hac forsitan ratione: *quod no-
men eius, et quod nomen patris eius.* Sed Agur aliter dis-
ponit verba sua, et de hoc, qui fines terrae determinauit,
quaerit, *quod nomen filii, FILII inquam, sui.* Igitur, hic,
qui filium habet, creauit coelum et terram. Et, nisi filio fi-
lium affingere voluerint, negare nunquam poterunt Herrn-
huthiani, patris DEI creatoris nomen ab Agure citari.

Simili perspicua ratione Dauides, rex et propheta, diuino afflatu praeditus, psalmo VIII cecinit de Deo Patre, creatore coeli et terrae, eidemque iterata vice hoc creationis opus adscribit. *Video coelos, opera digitorum tuorum, lunam et stellas a te conditas*, v. 4. vt reddit SEB. CASTELLIO; vel, vt habet SCHMIDIVS, sensui verborum Ebraeorum pressius insistens: *Adspicio coelos tuos, opus digitorum tuorum, lunam et stellas, quas praeparasti.* Posthaec totum hoc vniuersum refert ad opera manuum diuinarum v. 7. *Dominari fecisti eum super opera manuum tuarum, omnia posuisti sub pedes eius.* Nemo dissidentium negabit, hieropsalten his verbis celebrare stupendum creationis opus, dum coelum, lunam, stellas, et omnia, vocat opera digitorum Dei, et manuum Dei. Etiam θεωποπαθειαν, quam Dauid adhibet, esse θεοπεπτως explicandam, ita vt potentia Dei indicetur, nobiscum facile

Gloss. Philol. affirmabunt Herrnhuthiani. Est enim, monente GLASSIO, sacr. L. 5. Tract. I. c. 7. p. m. 1542. sq. sacris literis solenne, vt bracchium, manus, dextram, digitos, Deo tribuant, ad significandam huius omnipotentiam, sapientiam, bonitatem, et alia diuina attributa, quia per haec corporis membra nostrum robur exercere, artes nostras, aliaque sapientiae et bonitatis specimina, edere solemus. Volunt nonnulli manus diuinias a digitis Dei distinguere, coelum (כְּלֵבֶשׁ אֲצַבְּה מִשְׁׁמָה) opus digitorum Dei ideo nominari contendentes, quod et summa facilitate et multa arte sit conditum, prouti ab artificibus non corporis robore, non brachiis et manibus, sed digitis, opera subtiliora et faciliora conficiuntur. Sed immerito, quum per consuetam synecdochen digiti pro manibus ponantur, ipsique coeli, ab eodem vate, alibi manuum diuinarum opera dicantur, vt Psalm. XIX, 1. *Coeli enarrant Dei gloriam, et opus eius manuum ostendit aether.* Psalm. CII, 26. *Olim*

Olim terram fundasti, cuiusque manuum opus sunt coeli.
 Sed, cui personae diuinae hoc creationis opus a Dauide
 attribuitur? In promtu est responsio. Attribuitur illi
 Iehoua Domino, qui Messiam, post exinanitionis statum,
 in quo angelorum seruitiis caruit, ad gloriam diui-
 nam euexit, qua nunc sedens ad dextram patris fruitur,
 quemadmodum ex sola inspectione versus sequentis VI.
 VII. sqq. patet ad oculum. Itaque, non filio Dei, qui
 est Messias, sed patri, qui Messiam tandem iussit esse
 dominum omnium rerum creatarum, adsignatur creatio.
 Non est, ut excipias, per hominem, ab angelis derelictum
 ad breue tempus, postea exaltatum, intelligi aliud subie-
 ctum, quam filium Dei, humana natura indutum. Ipse
 enim Spiritus Sanctus de alio quopiam homine non esse
 cogitandum, docuit Ebr. II, 6. 7. 8. 1. Cor. XV, 27. vbi
 haec verba hieropsaltis, *κατα το γητον*, ad Iesum nostrum
 transferuntur. Conclude igitur: Qui Christo, filio Dei,
 omnia subiecit, est creator coeli et terrae: Pater Deus est
 ille, qui filio omnia subiecit, ergo, pater est creator coe-
 li et terrae, et pro tali a ciuibus sanctissimae Mosaicae ci-
 uitatis olim iam habitus est semper.

2

Idem certissimo testimonio confirmat coelestis pater
 per os Esiae prophetae, cap. XLII, 5. 6. 7. vbi crea-
 tor omnium inducitur his verbis usus, interprete CA-
 STELLIONE: v. 5. *Sic dicit Deus Ioua, qui coelos crea-
 uit atque distendit, qui terram eiusque progeniem por-
 rexerit, flatum incolentibus eam hominibus, spiritum versan-
 tibus in ea dans.* Audis creatoris vocem, qua auditori-
 bus prophetae in memoriam reuocare studet admiran-
 dam vniuersi e nihilo productionem; vt ne potentiae,
 sapientiae, et bonitatis diuinae immemores, de veri-
 tate promissi, nunc vterius inculcandi, ylla ratione du-
 bitent.

bitent. Idem ille creator alloquitur filium, quem, ut Messiam, in mundum erat missurus, v. 6. אָבִי יְהוָה, ego Iehoua vocavi TE . . . dabo TE לֶבֶרְיוֹת עַמּ in foedus populo, immo vero etiam לְאָזְרָגָנִים, in lucem gentium. v. 7. Ad aperiendos caecos oculos, ad vincitos et in tenebris habitantes, ex ergastulo et carcere educendos. Quid clarius, quam, quod Filius, lux gentium, ab eo, qui in antecedentibus se creatorem nominauerat, distinguatur. Hinc

Vitring. com-
ment. in Esa.
Tom. II. p.
326.

VITRINGA rectissime scripsit: *In initio huius prophetiae inter homines demonstrauerat hominibus, proposuerat, commendauerat, descripserat: nunc vero (nempe v. 5. 9.) mutata figura dictionis, vates infert illum loquentem ad filium, eumque erigentem atque animantem ad magnum hoc opus alacriter inchoandum, continuandum, perficiendum, aptans illi orationem, qua illum certum facit de auxilio suo, quod ex consilio gratiae, quo illum destinauerat nobilissimo huic officio Doctrinae Iudeorum et Gentium, ipsi absque dubitatione praestaret, usque quo omnem Patris sui voluntatem exequutus fuerit.*

Si itaque pater filium alloquitur v. 5. sequitur, ut ipsi patri creatio, hoc versu quinto descripta, sit approprianda et attribuenda.

Pergimus ad Psalmum CIV. cuius initium gloriam atque honorem summi creatoris praedicat verbis magnificis, quo etiam factum est, ut a BECKER O aptissimo hoc titulo condecoraretur: *Maiestas Creatoris.* Commemorat coeli extensionis olim factae, angelorum creationis, terrae fundationis, reliquorum in natura conspicuorum operum DEI. Commemorat autem eam ob rem, ut Iehova ille, qui horum omnium auctor et parens est, honoretur, hymnis celebretur, et religiose adoretur. *Benedic anima mea Iehouae: (dic:) Deus mihi, magnus est valde, gloriam et*

et honorem induisti, v. i. Nunc dispiciamus, quae sit persona illa diuina, cui Dauid opus creationis, ut proprium, iamiam adscribat. Non erit opus prolixiori disquisitione, posteaquam S. Paullus Apostolus otia nobis fecit, dum Ebr. I, 7. conceptis verbis affirmauit, ad Deum Patrem pertinere verba Psalmi sequentia: Ο ποιων τας αγγελας αυτα πνευμata, siquidem versu octauo sequenti aduersatiua verba leguntur: Προς δε τον υιον Sed quod ad filium, vel, de filio dicit. Quis dicit de filio? pater. Idem hic v. 7. dicit etiam de angelis, καη προς μεν τας αγγελας λεγει, ergo etiam verba v. 7. obuia proferuntur a DEO patre. Haec autem verba, sunt e Psalmo CIV, 7. repetita. Caeterum praepositionem προς significationem τα περι, vt Luc. XX, 19. sustinere, vel cum HEINSIO, per quod ad, facta interpunctione post τας αγγελας, hoc modo, quod ad Angelos ait, verti posse, recte monuit b. WOLFIUS. Ac ne quis excipiat, de Dauide, auctore Psalmi illius, accipiendo esse verbum λεγει, dicit, monemus, ab Apostolo personam loquentem clarissime descriptam fuisse, in antecedentibus. Τινι γαρ ειπε ποτε των αγγελων, υιος μη ειπι συ, εγω σημερον γεγεννηκα σε. v. 5. Cui angelorum dixit, nempe Deus pater, Tu es filius meus, hodie te genui. Non Dauidis, sed ipsius Dei patris, filium vnigenitum suum alloquentis, haec esse verba, Christianorum nemo negat. Dauid enim ad filium Dei dicere non poterat: Hodie genui Te. Hic idem est, qui etiam v. 6. antecedenti loquens inducatur: Οταν δε παλιν ειπαγαγη τον πρωτοτοκον εις την οικουμενην λεγει. Rursus cum inducit primogenitum in mundum, dicit idem pater coelestis, qui filium in hunc mundum introduxit, non Dauid propheta. Posthaec sequitur versus 7. cum antecedentibus per copulam καη cohaerens, quod est infallibili argumento, eundem patrem loqui hoc, de quo quaeritur, commate septimo, ad Psalmum CIV. per-

F

tinens.

Wolf. Cur.
philol. Tom.
III. p. 610.

tinente, qui versu quinto locutus fuerat. Nisi quis igitur omnem intelligendi facultatem abiecerit, negare non audebit, Psalmum citatum de Deo patre, creatore coeli et terrae, agere, huiusque gloriam praedicare.

Eandem gloriam DEO patri vindicat Sapientia *υποσατικην*, quando creatorem mundi summis laudibus effert, suamque cum hoc creatore *ομοσπιλην* et coaeternitatem affirmat: *Cum praepararet coelos, (ut vertit SCHMIDIVS,) ibi Ego: cum describeret ambitum super faciebus abyssi. Cum firmaret nubes superius, cum stabiliret fontes abyssi. Cum posneret mari statutum suum, et aquis, ut ne transgrederentur os ipsius: cum definiret fundamenta terrae. Tum fui apud ipsum nutritius, fuique deliciae quotidie, ludens coram ipso in omni tempore. Prov. VIII, 27 - 30.* Non credimus, Herrnhuthianos per sapientiam, a Salomone hoc in sermone descriptam, cum SALAZARIO ET CORNELIO A LAPIDE, Mariam virginem intellecturos fore: neque, cum Iudaeis et GROTIUS iudaizante, sapientiam in Lege conspicuam: neque aliam quamcunque sapientiam, siue diuinam essentialiem, cum Socinianis, siue humanam habitualem: sed *υποσατικην*, quae est filius Dei aeternus, quemadmo-

Zinzend. Berl. dum ZINZENDORFIVS comes olim confessus est, fal-
 Reden an
 Mannsl. p. 44. tem ore, nisi corde. Alias ad b. CALOVIVM, magnum
 Calou. Bibl. Wittebergensis académiae theologum, prouocaremus,
 illuſtr. Tom. qui Salomoneum hoc oraculum de filio DEI, hypostatica
 I. 1147. sqq. Sapientia Dei, accipiendum esse, luculentissime euicit.
 Posito autem hoc vno, omnis Herrnhuthianorum assertio,
 quod in veteri testamento creatio patri Deo nunquam fu-
 erit adscripta, sua sponte corruit. Ipsa enim sapientia
υποσατικην, seu filius Dei; dicit, patrem suum *praeparasse*
coelos, se vero adfuisse, cum in coeli præparatione pa-
 ter esset occupatus. בְּהִכִּנָּנוּ שְׁמֵינוּ שֵׁם אָבִי, En, quam
 clare per το οὐαὶ Ego, filius se distinguat ab eo, qui coe-
 los

los praeparauit, v. 27. Idem discrimin personarum obseruatur his in verbis : אָכָלָו אַטְזָה וְאַחֲנָה, *Et fui apud ipsum nutritius.* Qui apud creatorem fuit, est filius, siue sapientia υποστατην. Dum autem hic ipse de suo patre affirmat, quod praeparauerit coelos, qui quaeso audeant mortales, eundem honorem Patri coelesti denegare.

Addi poterit his sacrarum literarum testimoniis hymnus Ethanis, de creatore coeli et terrae iterum iterumque agens, qui in ordine psalmorum est octuagesimus nonus. Celebratur Deus, cuius est coelum et terra, et qui orbem plenitudinemque eius fundauit, v. 12. qui septentrionem et plagam dexteram creauit, v. 13. qui populo suo iratus, precibus defatigatur, ne obliuiscatur hominum, *quos creauit*, v. 14. בְּרָאָתֶךָ כָּל־בְּנֵי־אָדָם cur frustra creaueris omnes filios hominis ? Agedum, quaenam persona diuina ab Ethane vate intelligitur ? illa, quae filium habet, et foedus de Messia e posteris Dauidis nascituro pepigit, v. 4. 27. 28. quae dicitur et est Deus pater. Quid plura. Etsi non sint defutura, si totum veteris instrumenti codicem perlustrare vellemus, quae pari vi firmissimam doctrinam, de opere creationis appropriando DEO PATRI, vltierius confirmare possent, e. g. Gen. I, 26. sqq. collat. Marc. X, 5.

Sunt autem inter dicta Scripturae sacrae nonnulla, quae vulgo allegari solent, vt Esa. XLIV, 24. cap. XLV, 7. Ier. X, 12. c. XXXII, 17. quae ego quidem huc non repeterem, cum praestet, haec ad secundam personam diuinitatis referre, de qua omnino agunt. Sunt alia, quae personam diuinam non designant, sed in genere Deum nobis sicutunt creatorem, Psalm. CXLIX, 2. Hiob. XXXV, 10. Esa. LIV, 5. Eccles. XII, 1. Malach. II, 10. quae praeterimus, quia ex his contra Herrnhuthianos id, quod debebat, demonstrari non potest, cum potius in

iis

iis doceatur, ad totam essentiam diuinam, hoc est, ad singulas tres personas diuinias, creationem esse referendam.

Virtus et potentia creatrix, hactenus DEO PATRI per clarissima S. Scripturae loca a nobis vindicata, est eadem illa potentia et virtus, per quam coelestis pater filium suum, olim in crucem actum, et in cruce mortuum, in vitam reuocauit. Est enim Christus resuscitatus *εκ νεκρων δια της δοξης τε πατρος*, Rom. VI, 4. Virtus et potentia, per quam, sibi a Patre datam, Iesus seipsum viuificauit, Ioh. X, 18. c. V, 21. et olim mortuos e sepulcris euocabit *κατα την ενεργειαν τε δυναδαν αυτον και υποταξην εαυτω τα πάντα*. Phil. III, 21. Hanc, CIVES OPTIMI, diebus festis, in memoriam resurrectionis CHRISTI celebrandis, sanctamente pensitate, vosque per similem divinam potentiam a morte spirituali in vitam nouam reuocatos esse, ostendite *εν καινοτητι ζωης περιπατευτες*, sacra DEI praeotentis atria diligenter frequentaturi, verbi ministros ad aram stantes honoraturi, summi Dei, Patris et Filii, cum Spiritu Sancto, laudes decantaturi, et ad sepulcrale monumentum Sospitatoris, ad dextram patris nunc sedentis, religiosissime adoraturi.

P. P. in vigiliis Paschalibus, A. R. S.
cIc Ic CC XLIX.

WITTEBERGAE
PRELO EPHRAIM GOTTLLOB EICHSFELDI,
ACADEMIAE A TYPIS.

Coll. Drss. A 144, 30